

Sygn. akt I ACa 253/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 stycznia 2022 roku

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w następującym składzie:

Przewodniczący: Sędzia SA Wiesława Kuberska (spr.)

Protokolant: Klaudyna Kłusek

po rozpoznaniu w dniu 19 stycznia 2022 roku w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa D. F. i A. F.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.

o zapłatę 483.104,84 zł ewentualnie o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego,

ewentualnie o zapłatę 182.370,30 zł

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 11 grudnia 2020 r., sygn. akt XII C 214/19

I. z apelacji obu stron zmienia zaskarżony wyrok na następujący:

„1. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz D. F. i A. F. kwotę 483.104,84 (czterysta osiemdziesiąt trzy tysiące sto cztery i 84/100) zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie: od kwoty 122.087,50 (sto dwadzieścia dwa tysiące osiemdziesiąt siedem i 50/100) zł od 11 grudnia 2018 r. do dnia zapłaty i od kwoty 361.017,34 (trzysta sześćdziesiąt jeden tysięcy siedemnaście i 34/100) zł od 2 maja 2019 r. do dnia zapłaty,

2. oddala powództwo w pozostałej części;

3. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz D. F. i A. F. kwotę 12.800 (dwanaście tysięcy osiemset) tytułem zwrotu kosztów procesu.”;

II. oddala obie apelacje w pozostałym zakresie;

II. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz D. F. i A. F. kwotę 13.150 (trzynaście tysięcy sto pięćdziesiąt) zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia ogłoszenia wyroku do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 253/21

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z 11 grudnia 2020 r. Sąd Okręgowy w Łodzi, w sprawie z powództwa D. F. i A. F. przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W. o zapłatę kwoty 483.104,84 zł, ewentualnie o ustalenie nieważności umowy, ewentualnie o zapłatę kwoty 182.370,30 zł i ustalenie bezskuteczności części postanowień umownych, zasądził od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kwotę 182.370,30 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w zakresie kwoty 122.087,50 zł od 11 grudnia 2018 r. do dnia zapłaty i w zakresie kwoty 60.282,80 zł od 2 maja 2019 r. do dnia zapłaty (pkt 1), ustalił że postanowienia § 1 ust. 3 i 3 A, § 10 ust. 4, § 12 ust. 5, § 15 ust. 4 umowy kredytowej zawartej przez strony w dniu 10 października 2008 r. we W. o numerze 00988352/2008 oraz § 1 ust. 2 i 3, § 23 ust. 2 i 3, § 31 ust. 3, § 35 ust. 1-3 regulaminu udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych (...), stanowiącego integralną część umowy kredytowej, stanowią niedozwolone postanowienia umowne i nie wiążą powodów (pkt 2), oddalił powództwo główne i ewentualne w pozostałym zakresie (pkt 3) oraz zasądził solidarnie od powodów na rzecz pozwanego kwotę 1.360 zł tytułem zwrotu części kosztów procesu w ramach stosunkowego ich rozdzielenia (pkt 4).

(wyrok – k. 585 – 585 verte, sprostowanie – k. 608)

Powyższe rozstrzygnięcie zostało oparte na ustaleniach, które Sąd Apelacyjny w całości podzielił i przyjął za własne.

Z ustaleń tych wynikało, że w dniu 10 października 2008 r. we W. pomiędzy (...) Bank SA z siedzibą w W. Oddziałem Bankowości Detalicznej w Ł., zwanym dalej (...), a małżonkami D. F. i A. F. została zawarta umowa nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem (...). Zgodnie z treścią § 1 ust. 1 umowy celem kredytu udzielonego powodom było sfinansowanie zakupu na rynku wtórnym działki gruntu nr (...) zabudowanej domem jednorodzinny położonej we W. przy ul. (...) oraz sfinansowanie opłat okołokredytowych. W § 1 ust. 2 umowy określono kwotę kredytu na 742.500 zł, a w § 1 ust. 4 – okres kredytowania 360 miesięcy, tj. od 10 października 2018 r. do 15 października 2038 r. W § 1 ust. 5 i 6 ustalono, że kredyt będzie spłacany w równych ratach kapitałowo-odsetkowych do 15 dnia każdego miesiąca. W § 1 ust. 7 umowy wpisano 0 zł, zaś w § 1 ust. 7 A w związku z § 8 przewidziano opłatę prowizyjną z tytułu ubezpieczenia spłaty kredytu w (...) SA w wysokości 0,20% kwoty kredytu, tj. 1.485 zł, płatną jednorazowo w dniu uruchomienia kredytu. W § 1 ust. 8 umowy ustalono oprocentowanie kredytu wraz z marżą Banku, które na dzień wydania decyzji kredytowej wynosiło 3,98%, w tym marża Banku 1,20%. Zgodnie z § 9 ust. 1 umowy kredyt był oprocentowany według zmiennej stopy procentowej. W myśl § 9 ust. 2 i nast. umowy wysokość zmiennej stopy procentowej w dniu wydania decyzji kredytowej ustalona została jako stawka bazowa LIBOR 3M dla waluty, w której został udzielony kredyt z 29 września 2008 r., wynosząca 2,78%, powiększona o stałą w całym okresie kredytowania marżę w wysokości 1,20%. MultiBank zobowiązał się do dokonywania co miesiąc porównania aktualnie obowiązującej stawki bazowej ze stawką bazową ogłaszaną przedostatniego dnia roboczego poprzedniego miesiąca i dokonania zmiany wysokości oprocentowania kredytu w przypadku zmiany stawki bazowej LIBOR 3M o co najmniej 0,10 punktu procentowego, najpóźniej piątego dnia roboczego miesiąca następującego po miesiącu, w którym dokonana została zmiana stawki bazowej. W okresie ubezpieczenia pomostowego przewidzianego do czasu wpisania hipoteki na rzecz Banku na nieruchomości powodów oprocentowanie kredytu ulegało podwyższeniu o 1,50% i wynosiło w dniu zawarcia umowy 5,48%. Na mocy § 10 ust. 1 umowy powodowie zobowiązali się do spłaty kapitału wraz z odsetkami miesięcznie w ratach kapitałowo-odsetkowych określonych w § 1 ust. 5, w terminach i kwotach zawartych w harmonogramie spłat aktualnym na dzień spłaty danej raty według aktualnie obowiązującego oprocentowania zgodnie z § 9. W § 5 określono sposób wypłaty kredytu: kwota 675.000 zł zgodnie z aktem notarialnym, kwota 57.248,52 zł zgodnie z dyspozycją kredytobiorcy tytułem sfinansowania opłat okołokredytowych, kwota 10.251,48 zł tytułem składki ubezpieczenia Pakietu Bezpieczna Spłata. § 6 umowy regulował sposób spłaty kredytu – na podstawie nieodwołanego przez czas trwania umowy zlecenia dokonywania przelewu z rachunku utworzonego w pozwanym Banku na ten cel, przy czym powodowie mieli obowiązek zapewniania odpowiednich środków na tym rachunku przed terminem spłaty poszczególnych rat, a Bank został upoważniony do pobierania środków pieniężnych na spłatę kapitału i odsetek z tytułu udzielonego kredytu (§ 11 A i B umowy). W § 7 ust. 5

umowy Bank zobowiązał się uruchomić kredyt w terminie 3 dni roboczych (z wyłączeniem sobót) od daty wskazanej przez kredytobiorcę w pisemnej dyspozycji uruchomienia kredytu. W § 13 umowy uregulowano obowiązki kredytobiorców, w tym terminowego regulowania wszelkich należności wynikających z umowy kredytu. W § 12 przewidziano możliwość wcześniejszej spłaty kredytu, a w § 14 i 17 możliwość i warunki wypowiedzenia umowy odpowiednio przez Bank i kredytobiorców. W myśl § 30 ust. 1 umowy kredytobiorcy ponoszą solidarną odpowiedzialność za zobowiązania wynikające z umowy.

W § 3 umowy przewidziano zabezpieczenia spłaty kredytu w postaci: hipoteki kaucyjnej na nieruchomości finansowanej z kredytu, której wartość oceniono na 675.000 zł, ustanowionej do kwoty 1.113.750 zł, ubezpieczenia niskiego wkładu własnego oraz przelewu praw z tytułu umowy grupowego ubezpieczenia spłat rat kredytu w wypadkach szczególnych wskazanych w umowie ubezpieczenia. W § 3 ust. 3 umowy zapisano: „Ubezpieczenie niskiego wkładu własnego (...) S.A. na 36-miesięczny okres ubezpieczenia. Jeśli z upływem 36 pełnych miesięcy okresu ubezpieczenia nie nastąpi całkowita spłata zadłużenia objętego ubezpieczeniem ani inne zdarzenie kończące okres ubezpieczenia, ubezpieczenie podlega automatycznej kontynuacji, przy czym łączny okres ubezpieczenia nie może przekroczyć 108 miesięcy, licząc od miesiąca, w którym nastąpiła wypłata kredytu. Kredytobiorca upoważnia MultiBank do pobrania środków tytułem zwrotu kosztów ubezpieczenia w wysokości 3,50% kwoty kredytu objętej ubezpieczeniem, tj. 7.087,50 zł oraz zwrotu kosztów z tytułu kontynuacji przedmiotowego ubezpieczenia z rachunku wskazanego w § 6 bez odrębnej dyspozycji”.

W § 1 ust. 3 przedmiotowej umowy kredytowej zapisano: „Waluta waloryzacji kredytu: (...), a w § 1 ust. 3 A umowy: „Kwota kredytu wyrażona w walucie waloryzacji na koniec dnia 1 września 2008 r. według kursu kupna waluty z tabeli kursowej (...) Banku S.A. wynosi 366.503,77 CHF. Kwota niniejsza ma charakter informacyjny i nie stanowi zobowiązania Banku. Wartość kredytu wyrażona w walucie obcej w dniu uruchomienia kredytu może być różna od podanej w niniejszym punkcie.” Zgodnie z § 10 ust. 4 umowy, raty kapitałowo-odsetkowe spłacane są w złotych po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży (...) z tabeli kursowej (...) Banku S.A., obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14.50. W myśl § 12 ust. 5 umowy wcześniejsza spłata całości kredytu lub raty kapitałowo-odsetkowej, a także spłata przekraczająca wysokość raty powoduje, że kwota spłaty jest przeliczana po kursie sprzedaży (...), z tabeli kursowej (...) Banku S.A., obowiązującym na dzień i godzinę spłaty. Zgodnie z treścią § 15 ust. 4 umowy, z chwilą wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego/ od dnia wytoczenia powództwa o zapłatę wierzytelności (...) z tytułu umowy kredytowej, (...) dokonuje przeliczenia wierzytelności na złote po kursie sprzedaży (...), z tabeli kursowej (...) Banku S.A. z dnia wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego lub wytoczenia powództwa.

Zgodnie z brzmieniem § 25 umowy kredytowej integralną część umowy stanowi „Regulamin udzielania kredytu hipotecznego dla osób fizycznych M.”, a kredytobiorca oświadcza, że przed zawarciem umowy zapoznał się z treścią regulaminu i uznaje jego wiążący charakter. W § 1 ust. 2 i 3 regulaminu zapisano: „2. (...) udziela kredytów i pożyczek złotych waloryzowanych kursem następujących walut wymiennalnych: USD/EUR/ (...)/ (...)/ (...) według tabeli kursowej (...) Banku S.A. Kredyty/pożyczki waloryzowane mogą być udzielane zarówno posiadaczom MultiKonta, jak i osobom nieposiadającym takiego rachunku. 3. Kredyt waloryzowany udzielany jest w złotych, przy jednoczesnym przeliczeniu na wybraną przez kredytobiorcę walutę.” Według § 23 ust. 2 i 3 regulaminu: „2. Wysokość każdej raty odsetkowej lub kapitałowo-odsetkowej kredytu waloryzowanego kursem przyjętej waluty określona jest w tej walucie, natomiast jej spłata dokonywana jest w złotych po uprzednim jej przeliczeniu wg kursu sprzedaży danej waluty, określonym w tabeli kursowej (...) Banku S.A. na dzień spłaty. 3. Wysokość rat odsetkowych i kapitałowo-odsetkowych kredytu waloryzowanego wyrażona w złotych ulega comiesięcznej modyfikacji

w zależności od kursu sprzedaży waluty, według tabeli kursowej (...) Banku S.A. na dzień spłaty”. W myśl § 31 ust. 3 regulaminu: „W przypadku kredytów złotych waloryzowanych kursem waluty bankowy tytuł egzekucyjny wystawiany jest w złotych, po przeliczeniu wierzytelności M. na dzień sporządzania tytułu egzekucyjnego według średniego kursu danej waluty w tym dniu, według tabeli kursowej (...) Banku S.A.”. § 35 ust. 1-3 regulaminu stanowi: „1. Przewalutowanie kredytu waloryzowanego na złotowy odbywa się po kursie sprzedaży dotychczasowej waluty kredytu według tabeli kursowej (...) Banku S.A. 2. Przewalutowanie kredytu złotowego na waloryzowany odbywa się po kursie kupna waluty według której kredyt ma być waloryzowany z tabeli kursowej (...) Banku S.A. 3. Przewalutowanie kredytu waloryzowanego w jednej walucie na kredyt waloryzowany w innej walucie odbywa się w następujący sposób: a) przewalutowanie z dotychczasowej waluty po kursie waluty według tabeli kursowej (...) Banku S.A. – na złotówki, b) przewalutowanie ze złotych na walutę docelową według kursu kupna waluty według tabeli kursowej (...) Banku S.A.”.

Przed podpisaniem umowy powodowie odbyli spotkania z pracownikiem Banku. W dniu 18 sierpnia 2008 r. podpisali wniosek o udzielenie kredytu hipotecznego na zakup domu jednorodzinne i refinansowanie opłat okołokredytowych. W ramach czynności związanych z uzyskaniem kredytu powodowie składali wymagane dokumenty i podpisali oświadczenia przedstawiane im przez Bank dotyczące ubezpieczeń, zabezpieczenia kredytu. Powodowie podpisali również dokument, że zostali zapoznani z warunkami udzielania kredytu złotowego i waloryzowanego kursem waluty obcej oraz mają świadomość ryzyka kursowego. Powodowie byli zdeterminowani koniecznością zaciągnięcia kredytu z uwagi na zawarcie w dniu 28 lipca 2008 r. umowy przedwstępnej nabycia nieruchomości, z wpłatą 80.000 zł zadatku. Powodowie nie mieli świadomości naliczanego spreadu przy przeliczeniach walutowych, pozostawali w przekonaniu o stabilności franka szwajcarskiego, o czym byli zapewniani przez pracownika Banku, nie przypominając sobie, by przedstawiano im jakiegokolwiek symulację wysokości raty kredytu w razie zmiany kursu franka szwajcarskiego. Negocjacja podlegała jedynie prowizji względnie marża, która mogła zostać obniżona w przypadku skorzystania przez powodów

z produktu bankowego w postaci karty kredytowej, na co powodowie się zdecydowali. Nie było negocjacji w zakresie innych punktów umowy, która została przygotowana przez Bank i przedstawiona powodom do podpisania.

W dniu podpisania umowy powodowie nie mieli świadomości, że ubezpieczenie niskiego wkładu własnego, które budziło ich wątpliwości, nie chroni ich interesów, ale zabezpiecza interes Banku. Nie uzyskali polisy, ani ogólnych warunków ubezpieczenia. Pracownik Banku poinformował powodów, że jest to ubezpieczenie obowiązkowe i nie ma możliwości zawarcia przedmiotowej umowy z innym ubezpieczycielem. W trakcie procedury poprzedzającej uzyskanie kredytu we wnioskowanej przez powodów wysokości Bank przeprowadzał kalkulację w celu wyliczenia maksymalnej kwoty kredytu dostępnego dla powodów przy ich zdolności kredytowej. W dniu 2 września 2008 r. Bank wydał pozytywną decyzję kredytową, przyznając kredyt na warunkach jak w umowie,

z tą różnicą, że decyzja przewidywała naliczenie dodatkowo prowizji 2% od kwoty kredytu, tj. 14.850 zł, której nie przewiduje umowa. Powodowie pozostawali

w dniu zawarcia umowy i nadal pozostają w małżeńskiej wspólności majątkowej.

Zgodnie z zaleceniami Banku przekazywanymi pracownikom w trakcie szkoleń i wyrażonymi w rekomendacjach i innych dokumentach pracownik Banku/doradca winien przedstawić klientom w pierwszej kolejności ofertę kredytu złotowego, a w razie rozważania przez klientów kredytu walutowego – przedstawić jego specyfikę, w szczególności w zakresie ryzyka walutowego, ukazywanego m.in. przez symulację zmiany raty w wyniku zmiany kursu waluty, przy czym wahania przyjmowano na poziomie 30%. Klient winien uzyskać również informację o historycznie ujętej zmianie kursu waluty. Po przeprowadzeniu procedury złożenia dokumentów i wydaniu przez Bank

decyzji kredytowej klienci mogli potencjalnie negocjować warunki umowy,

w szczególności w zakresie prowizji. W zasadzie nie zdarzało się, by w umowie znalazły się postanowienia regulujące odmiennie warunki stosowania klauzuli waloryzacyjnej, odniesionej do tabel Banku oraz by kwestie te były negocjowane przez klientów Banku. Klient nie miał możliwości samodzielnego wyliczenia kursu waluty na dany dzień. Metodyka tworzenia tabel kursowych nie była zawarta w umowie kredytowej. Bank ustalał codziennie tabele kursowe na podstawie danych Agencji (...), dodając do średniego kursu waluty obcej spread walutowy, który w ocenie Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów stanowi dodatkową prowizję Banku. Kursy kupna (niższy) i sprzedaży (wyższy)

walut były publikowane przez Bank na jego stronie internetowej. W czasie zawarcia umowy przez strony spread (...) Banku dla franka szwajcarskiego wynosił około 6 punktów procentowych. Jeśli klienci nie posiadali wymaganego wkładu własnego Bank wymagał dodatkowego zabezpieczenia w postaci ubezpieczenia niskiego wkładu własnego, pośrednicząc w zawarciu umowy ubezpieczenia z ubezpieczycielem, przy czym umowy były zawierane przez Bank i dotyczyły wielu klientów, zaś klientom nie przekazywano indywidualnych polis, ubezpieczenie to miało chronić interes Banku w związku z brakiem po stronie klientów wkładu własnego w kredytowaną inwestycję.

Kredyt w kwocie 742.500 zł, wynikający z umowy o nr (...), został uruchomiony w dniu 16 października 2008 r. kwotami 67.500,02 zł

i 675.000,01 zł, odpowiadającymi – według wyliczeń Banku - w walucie (...) kwotom: 29.580,62 CHF i 295.806,13 CHF. Wniosek o wypłatę przyznanej kwoty kredytu został złożony przez powodów w dniu 14 października 2008 r., ze wskazaniem jako proponowaną datę wypłaty dzień 15 października 2008 r.

Z tytułu ubezpieczenia niskiego wkładu własnego kredytu Bank pobrał z rachunku bankowego powodów następujące składki: kwotę 7.087,50 zł w dniu 16 października 2008 r., kwotę 7.684,30 zł w dniu 5 grudnia 2011 r. i 4.290,92 zł w dniu 1 grudnia 2014 r. Po 3 latach od zawarcia umowy powodowie poprosili Bank o wycenę nieruchomości, której dokonał rzeczoznawca Banku. Następnie bez wyjaśnienia sposobu naliczenia kolejnych opłat z tytułu ubezpieczenia niskiego wkładu Bank pobrał od powodów kolejne dwie składki.

W okresie od 16 października 2008 r. do 27 listopada 2018 r. powodowie regularnie dokonywali spłat rat kapitałowo-odsetkowych zgodnie z przedstawianym im harmonogramem spłat przez zapewnianie odpowiednich środków na specjalnie utworzonym przez Bank rachunku o numerze (...). Pierwszy harmonogram spłat został sporządzony w dniu 16 października 2008 r., raty kapitałowo-odsetkowe (poza pierwszą wyższą), przy oprocentowaniu nominalnym 5,63%, wynosiły wówczas 1.876,14 CHF miesięcznie. Spłaty były dokonywane zasadniczo terminowo, drobne niedopłaty w terminie były na bieżąco korygowane i spłacane wraz z odsetkami karnymi rzędu od kilku groszy do kilku złotych. W trakcie realizacji umowy, zgodnie z jej brzmieniem, oprocentowanie kredytu ulegało zmianom w kierunku stopniowego jego obniżenia do 0,46% w listopadzie 2018 r. Wysokość zmiennego oprocentowania nie była kwestionowana przez żadną ze stron. Powodowie nadal spłacają kredyt zgodnie z bieżącym harmonogramem przedstawianym przez mBank.

W kwietniu 2009 r. (...) Bank S.A. dokonał modyfikacji regulaminu udzielania kredytów, która wiązała się m.in. ze zmianami w ubezpieczeniach kredytów oraz doprecyzowaniem zapisów umownych, obowiązków informacyjnych, określeniem zasad ustalania i modyfikacji kursów wymiany walut oraz wysokości spreadu walutowego. W lipcu 2009 r. (...) Bank S.A. wydał pismo okólne przewidujące możliwość składania wniosków o modyfikację umowy przez wprowadzenie możliwości spłaty kredytu waloryzowanego bezpośrednio w walucie waloryzacji, w ramach wykonania zaleceń rekomendacji S II. Powodowie nie korzystali z możliwości spłaty kredytu bezpośrednio we franku szwajcarskim.

W dniu 11 kwietnia 2013 r. dokonano zmiany nazwy (...) Bank S.A. na (...) S.A. Pozwany Bank jest zarejestrowany w Rejestrze Przedsiębiorców za numerem (...).

W dniu 16 października 2018 r. powodowie wystąpili do Sądu Rejonowego dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie z wnioskiem o zawezwanie pozwanego (...) S.A. do próby ugodowej, żądając od wezwanego zapłaty solidarnie na ich rzecz kwoty 122.087,50 zł, w tym 115.000 zł jako kwoty stanowiącej nadpłatę w spłacie rat oraz 7.087,50 zł jako kwoty stanowiącej pierwszą składkę uiszczoną tytułem ubezpieczenia niskiego wkładu, powołując się na stosowanie przez Bank w umowie kredytowej niedozwolonych postanowień umownych. W odpowiedzi na wniosek z 11 grudnia 2018 r. (...) S.A. odmówił zawarcia ugody w ramach postępowania o zawezwanie do próby ugodowej.

W okresie od 16 października 2008 r. do 19 listopada 2018 r. powodowie uiszcili na rzecz pozwanego Banku tytułem rat kapitałowo-odsetkowych kwotę 464.073,87 zł. Kwota należna stronie pozwanej z tytułu spłat rat kapitałowo-odsetkowych kredytu w tym okresie, przy pominięciu klauzuli indeksacyjnej, wynosi 300.753,03 zł, a różnica pomiędzy wysokością świadczenia otrzymanego przez stronę pozwaną przy stosowaniu klauzul waloryzacyjnych a kwotą

jaką strona pozwana otrzymałaby, gdyby umowa nie zawierała klauzul waloryzacyjnych, przy pozostawieniu w mocy pozostałych warunków umowy dotyczących wysokości kapitału w złotych polskich, liczby rat kapitałowo-odsetkowych, karencji w spłacie kapitału oraz zmiennej stopy oprocentowania kredytu, wynosi 163.320,84 zł.

Powodowie oświadczyli, że mają świadomość konsekwencji unieważnienia umowy kredytu, w tym możliwość ewentualnego wystąpienia przez Bank

z roszczeniem o zapłatę z tytułu bezumownego korzystania z kapitału.

Sąd Okręgowy wyjaśnił, że powodowie skonstruowali pozew w ten sposób, że roszczeniem głównym uczynili żądanie zapłaty kwoty 483.104,84 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 18 listopada 2018 r. do

dnia zapłaty z uwagi na nieważność umowy kredytu, a jako kolejne dwa roszczenia ewentualne wskazali żądanie stwierdzenia nieważności umowy,

natomiast w razie jego nieuwzględnienia żądanie zapłaty kwoty 182.370,30 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 18 listopada 2018 r. do dnia zapłaty oraz żądanie ustalenia, że enumeratywnie wskazane postanowienia łączącej strony umowy kredytowej stanowią niedozwolone postanowienia umowne i nie wiążą powodów (są bezskuteczne) od chwili zawarcia umowy.

Sąd zasadniczo z roszczeniami powodów się zgodził, rozpatrując je

w świetle regulacji art. 385¹ k.c., art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c.,

a w przypadku roszczenia o ustalenie także w zw. z art. 189 k.p.c.

W szczególności podniósł, że w okolicznościach niniejszej sprawy powodowie domagali się uznania wszystkich wyszczególnionych przez siebie postanowień umowy odnoszących się do zastosowania klauzuli indeksacyjnej oraz ubezpieczenia niskiego wkładu własnego za niedozwolone postanowienia umowne, a ich stanowisko zasługiwało na uwzględnienie. Dlatego też zarówno suma uiszczonych przez powodów składek ubezpieczenia niskiego wkładu własnego, jak i zapłata części rat kapitałowo – odsetkowych, zawyżonych względem wysokości rat, jakie uiszczaliby powodowie, gdyby umowa nie zawierała niedozwolonych postanowień umownych, stanowiła świadczenie nienależne. Wielkość świadczenia nienależnego w ramach zawyżonych rat kapitałowo – odsetkowych została wyliczona przez biegłego ds. rachunkowości, którego opinia nie była kwestionowana przez żadną ze stron. Wyliczenia biegłego pokrywały się z wyliczeniami powodów czynionymi na tę samą okoliczność

i opierały się na założeniu, że z umowy usunięto wszystkie postanowienia odnoszące się do mechanizmu waloryzacji, a udzielony w złotówkach kredyt nie uległ indeksacji do waluty (...), przy pozostawieniu wszystkich pozostałych warunków umowy dotyczących obliczania należnych rat, w tym terminów płatności i oprocentowania opartego o LIBOR 3M. Możliwość przyjęcia takiego rozwiązania została wprost zwerbalizowana w najnowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego przy jednoczesnym uznaniu za niedopuszczalne zastąpienie postanowienia umownego o indeksacji do waluty (...) według kursów wyrażonych w tabeli Banku – kursami średnimi NBP.

Zasądzone w punkcie 1 wyroku świadczenie w wysokości 182.370,30 zł stanowiło zatem sumę nienależnie pobranych składek uiszczonych przez powodów tytułem ubezpieczenia niskiego wkładu własnego – 19.062,72 zł (7.087,50 zł + 7.684,30 zł + 4.290,92 zł) oraz nienależnie pobranych tytułem

rat kapitałowo - odsetkowych świadczeń w wysokości żądanej przez powodów

w ramach roszczenia ewentualnego, mieszczącej się w kwocie wyliczonej przez biegłego na 163.320,84 zł. Roszczenia te zdaniem Sądu Okręgowego nie przedawniły się, zważywszy na datę pierwszej wpłaty rat kapitałowo -odsetkowych (15 grudnia 2008 r.) i uiszczenia pierwszej składki tytułem ubezpieczenia niskiego wkładu własnego (16 października

2008 r.), skoro wszystkie świadczenia uiszczono nienależnie nie dalej niż przed 10 laty od dnia skierowania wezwania do próby ugodowej (16 października 2018 r.), które przerwało bieg przedawnienia (art. 123 § 1 i 124 § 1 k.c.).

Świadczenie, o jakim mowa, zostało zasądzone solidarnie na rzecz powodów z uwagi na pozostawanie we wspólności majątkowej małżeńskiej

i solidarne zaciągnięcie zobowiązania wobec pozwanego, które dotyczyło ich wspólnego mienia oraz na którego nabycie zaciągnęli kredyt spłacany z ich wspólnego rachunku bankowego.

Na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 455 k.c. Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego na rzecz powodów odsetki ustawowe za opóźnienie

w zakresie kwoty 122.087,50 zł żądanej we wniosku o zawezwanie do próby ugodowej od 11 grudnia 2018 r. do dnia zapłaty, a od pozostałej zasądzonej kwoty 60.282,80 zł od 2 maja 2019 r. do dnia zapłaty. Zaznaczył przy tym, że wprawdzie powodowie wnosili o zasądzenie odsetek od daty 18 listopada

2018 r., wskazując tę datę jako datę wymagalności roszczenia przez jej powiązanie z datą widniejącą na reklamacji wystosowanej do pozwanego. Jednakże daty tej nie można było uznać za datę wezwania pozwanego Banku

do zapłaty świadczenia, bowiem w reklamacji nie wskazano żadnej konkretnej kwoty, jakiej powodowie mieliby się domagać. Przyjęta przez Sąd data

11 grudnia 2018 r. to natomiast data widniejąca na piśmie pozwanego stanowiącym odpowiedź na wniosek powodów o zawezwanie do próby ugodowej, która wobec braku potwierdzenia doręczenia pozwanemu odpisu wniosku

w sprawie o zawezwanie do próby ugodowej była datą, w której z całą pewnością można mówić o wiedzy pozwanego w zakresie wezwania przez powodów

do zapłaty żądanej we wniosku o zawezwanie do próby ugodowej kwoty 122.087,50 zł, a tym samym o wymagalności przedmiotowego roszczenia

w zakresie tej kwoty. Co do pozostałej części roszczenia Sąd wskazał, że pozwany został wezwany do zapłaty dopiero w pozwie, którego odpis doręczono mu w dniu 2 maja 2019 r. Przyjmując datę początkową orzeczonych odsetek za opóźnienie jako późniejszą względem żądania pozwu, Sąd Okręgowy oddalił powództwo ewentualne w pozostałym zakresie.

Konsekwencją stwierdzenia abuzywności postanowień umownych związanych z indeksacją do waluty (...), w tym postanowień bezpośrednio zawartych w umowie, jak i w stanowiącym integralną część umowy regulaminie, było ustalenie zawarte w punkcie 2 wyroku. Sąd Okręgowy orzekł w nim, że postanowienia § 1 ust. 3 i 3 A, § 10 ust. 4, § 12 ust. 5, § 15 ust. 4 umowy kredytowej zawartej przez strony w dniu 10 października 2008 r. we W. o numerze 00988352/2008 oraz § 1 ust. 2 i 3, § 23 ust. 2 i 3, § 31 ust. 3, § 35 ust. 1-3 regulaminu udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych (...), stanowiącego integralną część umowy kredytowej, stanowią niedozwolone postanowienia umowne i nie wiążą powodów.

W powyższym wyszczególnieniu Sąd nie ujął wnioskowanego § 3 ust. 3 umowy, który odnosi się do ubezpieczenia niskiego wkładu własnego, bowiem w tym przypadku uznał, że nie było interesu prawnego powodów w dochodzeniu ustalenia niewiążącego charakteru przedmiotowego postanowienia umownego, zważywszy na to, że składki na ubezpieczenie niskiego wkładu własnego nie mogą już być pobierane na przyszłość.

Oznacza to, że powodowie mieli interes prawny wyłącznie w ustaleniu niewiążącego charakteru postanowień umownych dotyczących indeksacji do waluty (...), w stosunku do okresu, w którym spłacali i będą spłacać raty kredytu, a który nie obejmuje rozliczenia dokonanego w ramach powództwa

o zapłatę. Przedmiotowe ustalenie pozwoli powodom na uniknięcie kolejnych postępowań w przyszłości i konieczności nadpłacania rat w związku ze stosowaniem niedozwolonych postanowień umownych. Samo zasądzenie kwot nadpłaconych w przeszłości Sąd ocenił jako niewystarczające dla zabezpieczenia interesu powodów na przyszłość, co czyniło zasadnym powództwo o ustalenie kształtujące prawa i obowiązki stron umowy na przyszłość.

Sąd Okręgowy stwierdził również, że zawarta przez strony umowa, po wyeliminowaniu z jej treści postanowień abuzywnych, nie wykazuje sprzeczności ani z przepisami ustawy, nie ma na celu obejścia ustawy, ani też nie wykazuje sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. Powodowie przystąpili do zawarcia umowy w celu uzyskania

środków pieniężnych na nabycie domu jednorodzinnego i cel ten zrealizowali, pragnęli uzyskać kredyt na korzystnych warunkach i nie budzi wątpliwości, że - przy umowie w kształcie nadanym jej wskutek wydanego niniejszym orzeczenia - cel ten osiągnęli. Brak tym samym przesłanek do stwierdzenia nieważności umowy kredytu zawartej przez strony w dniu 10 października 2008 r., a co za tym idzie możliwości zasądzenia zwrotu kwot zapłaconych przez powodów tytułem wykonania umowy uznanej przez Sąd za ważną i wiążącą w zakresie wszelkich postanowień umownych nie uznanych niniejszym za niedozwolone.

Podstawą rozstrzygnięcia o kosztach postępowania był art. 100 § 1 k.p.c. przy założeniu, że powodowie wygrali w 40%.

(uzasadnienie zaskarżonego wyroku – k. 596 – 607 verte)

Powodowie zaskarżyli powyższy wyrok w pkt. 3 i 4 apelacją opartą na następujących zarzutach:

1. naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 k.p.c. oraz art. 227 k.p.c. poprzez wybiórczą ocenę materiału dowodowego i brak wszechstronnej jego analizy przejawiający się:

a) uznaniem, że sporne klauzule waloryzacyjne (mechanizm indeksacji) znajdujące się w umowie kredytu nie określają głównych świadczeń stron, podczas gdy określają one główne świadczenia stron, albowiem mają bezpośredni wpływ na wysokość kredytu postawionego do dyspozycji kredytobiorcy oraz na wysokość wszystkich rat kapitałowo-odsetkowych oraz pośrednio inkorporują do umowy kredytu ryzyko kursowe - przy czym nie zostały one sformułowane w sposób jednoznaczny,

b) ustaleniem, że umowa kredytu może istnieć nadal, mimo wyeliminowania z niej kwestionowanych klauzul abuzywnych, podczas gdy

po wyeliminowaniu spornych zapisów (klauzul waloryzacyjnych), nie da się utrzymać umowy w mocy, ponieważ zawiera wówczas niezrozumiałe zapisy

i brak jest możliwości jej wykonania, a nadto dochodzi do zmiany charakteru umowy,

2. naruszenia art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. poprzez uznanie, że sporne klauzule waloryzacyjne (mechanizm indeksacji) znajdujące się w umowie kredytu nie określają głównych świadczeń stron, podczas gdy określają one główne świadczenia stron, albowiem mają bezpośredni wpływ na wysokość kredytu postawionego do dyspozycji kredytobiorcy oraz na wysokość wszystkich rat kapitałowo-odsetkowych oraz pośrednio inkorporują do umowy kredytu ryzyko kursowe - przy czym nie zostały one sformułowane w sposób jednoznaczny, ponieważ ich treść jest nieprecyzyjna, nie wskazują wedle jakiego kursu ma nastąpić przeliczenie kredytu, a nadto klauzule te nie zawierają jakichkolwiek warunków ustalania przez Bank kursów wymiany walut - zarówno odnoszących się do uruchomienia kredytu, jak i jego spłaty, co prowadzi do tego, że konsument na podstawie tych postanowień nie jest w stanie zweryfikować, jak pozwany kształtował kursy wymiany walut lub jakimi zasadami się przy tym kierował, a także dodatkowo klauzule te zlokalizowane są w wielu jednostkach redakcyjnych umowy kredytu, co utrudnia ich łączne odczytywanie,

3. naruszenia art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. poprzez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że ułożenie praw i obowiązków stron

w spornej umowie kredytu nie jest sprzeczne z właściwością (naturą) tego stosunku, podczas gdy jest ono sprzeczne z właściwością (naturą) stosunku umownego kredytu, albowiem przyznaje jednej stronie (bankowi) prawo do określania wartości zobowiązania drugiej strony (kredytobiorcy) oraz w całości przerzuca ryzyko kursowe (walutowe) na kredytobiorcę będącego konsumentem i słabszą stroną stosunku umownego, przy jednoczesnym zabezpieczeniu się przez Bank przed tym ryzykiem, co prowadzi do bezwzględnej nieważności umowy kredytu jako sprzecznej z ustawą,

4. naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 in fine dyrektywy Rady nr 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy - Prawo bankowe w zw. z art. 69 ust. 2 pkt 4 i 5 ustawy - Prawo bankowe poprzez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że umowa kredytu

jest ważna i nie upadła wskutek wyeliminowania z jej treści bezskutecznych abuzywnych klauzul waloryzacyjnych (indeksacyjnych), podczas gdy kwestionowane klauzule w umowie stron stanowią klauzule abuzywne i nie wiążą powodów (są bezskuteczne), a zarazem określają główny cel umowy i bezpośrednio wpływają na essentialia negotii umowy kredytu, a co za tym idzie bez tych klauzul niemożliwe jest ustalenie kursu wymiany waluty mającego zastosowanie do ustalenia salda zadłużenia powodów w (...), wysokości należnych rat kapitałowo- odsetkowych oraz prawidłowe naliczanie odsetek kapitałowych,

a tym samym wykonanie przedmiotowej umowy kredytu staje się niemożliwe,

a nadto zmieniony zostaje charakter umowy, na co wskazuje (...) w wyroku

z 3 października 2019 r. w sprawie D. (sygn. C-260/18): unieważnienie klauzul zakwestionowanych przez kredytobiorców doprowadziłoby nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również - pośrednio - do zaniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane

z indeksacją przedmiotowego kredytu do waluty (...) w związku z czym obiektywna możliwość utrzymania obowiązywania przedmiotowej umowy kredytu wydaje się w tych okolicznościach niepewna - co prowadzić powinno do upadku (nieważności) całej umowy kredytu, gdyż po wyłączeniu z treści spornej umowy kredytu abuzywnych klauzul waloryzacyjnych nie jest możliwe jej

dalsze obowiązywanie i utrzymanie w mocy, zaś z drugiej strony, w świetle obowiązujących przepisów oraz wiążącego orzecznictwa (...), niedozwolone jest uzupełnianie jej treści wbrew woli konsumenta,

5. naruszenia art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 100 k.p.c., ewentualnie

art. 102 k.p.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 poprzez uznanie, że powodowie będący konsumentami wygrali sprawę zaledwie w 40%,

a w konsekwencji solidarne obciążenie ich kosztami procesu poniesionymi przez pozwanego Bank w kwocie 1.360 zł, podczas gdy:

- uznać należy, że powodowie wygrali sprawę w całości (ew. niemal

w całości), bowiem istotą sporu było po pierwsze stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunków umownych, a po drugie wyciągnięcie z tego faktów wszelkich wymaganych prawem skutków (w tym skutków restytucyjnych), które to roszczenia Sąd co do zasady uwzględnił, wobec powyższego powinien zasądzić od pozwanego na rzecz powodów całość kosztów procesu w oparciu o art. 98

§ 1 k.p.c. w zw. z art. 100 k.p.c., ewentualnie art. 102 k.p.c.,

- zgodnie z wyrokiem (...) z 16 lipca 2020 r., (...) SA, C-224/19

i C- 259/19, EU:C:2020:578, pkt 93-99: art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz zasadę skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją

one na przeszkodzie uregulowaniom pozwalającym na obciążenie konsumenta częścią kosztów postępowania, stosownie do wysokości kwot nienależnie zapłaconych, które zostały mu zwrócone w wyniku stwierdzenia nieważności warunku umownego ze względu na jego nieuczciwy charakter, jeśli takie uregulowania stanowią istotną przeszkodę mogącą zniechęcić konsumentów do korzystania z przyznanego przez dyrektywę 93/13 prawa do skutecznej kontroli sądowej potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umownych,

- ewentualnie - wobec powyższego - w niniejszej sprawie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek w rozumieniu art. 102 k.p.c., uzasadniający obciążenie pozwanego Banku całością kosztów postępowania poniesionych przez Powodów będących konsumentami.

W konkluzji powodowie wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku w sposób odpowiadający zakresowi ich żądań oraz zasądzenie kosztów postępowania, ewentualnie zaś o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

(apelacja powodów – k. 615 – 623 verte)

Z kolei pozwany zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w pkt. 1, 2 i 3 apelacją, w której zarzucił:

1. naruszenie przepisów postępowania, tj.:

(i) art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. poprzez niezasadne pominięcie przy ustalaniu stanu faktycznego sprawy następujących dowodów, pomimo że mają one znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy:

- w postaci ekspertyzy Tabela kursowa (...) – metodyka oraz analiza porównawcza, z której jednoznacznie wynika, że Bank nie ma możliwości arbitralnego czy jednostronnego ustalania kursów, a zasady wyznaczania kursu stosowne przez Bank odpowiadają utrwalonej i powszechnej praktyce bankowej (co jest twierdzeniem aktualnym obecnie, jak i wedle stanu na dzień zawarcia umowy),

- w postaci ekspertyzy Tabela kursowa (...) - metodyka oraz analiza porównawcza, z której niezawodnie wynika, że nie zaistniała przesłanka braku zgodności z dobrymi obyczajami (ponieważ Bank nie mógł ustalać kursów dowolnie, a przyjęcie kursu kupna/sprzedaży wynikało ze sposobu finansowania kredytu powodów), a także nie została spełniona przesłanka rażącego naruszenia interesów konsumentów (ponieważ Bank zawsze publikował rynkowy kurs),

a w konsekwencji także naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak nadania okolicznościom z nich wynikającym należytej wagi, a z których to materiałów bezwzględnie wynika, że Bank nie mógł ustalać i nie ustalał kursów walut w sposób dowolny, a kursy stosowane przez pozwanego nie tylko pozostają w ścisłej korelacji do kursów ustalanych przez Narodowy Bank Polski, ale przede wszystkim nie odbiegają w istotny sposób od innych kursów dostępnych na rynku, co w konsekwencji przekłada się na brak możliwości przyjęcia, że umowa w tym zakresie rażąco narusza interesy kredytobiorcy, czy też równowagę kontraktową stron,

(ii) art. 227 k.p.c. oraz art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej,

a nie wszechstronnej oceny materiału dowodowego, w sposób sprzeczny

z zasadami logiki i względami wynikającymi z doświadczenia życiowego, co zaowocowało dokonaniem ustaleń faktycznych sprzecznych z treścią materiału dowodowego, a także nie wyjaśnieniem istotnych okoliczności sprawy, tj.:

- poprzez zbagatelizowanie istotnych i niekwestionowanych dowodów

z dokumentów, w szczególności opracowania UOKiK pt. Raport dotyczący spreadów, a w konsekwencji – brak nadania okolicznościom z nich wynikającym należytej wagi, a z których to materiałów bezwzględnie wynika, że poprzez wprowadzenie spornych klauzul interes powodów nie został w ogóle naruszony, a z całą pewnością nie został uszkodzony w sposób rażący, czego probierzem jest okoliczność, że kredytobiorcy posiadający umowy bez kwestionowanych klauzul statystycznie mają większe problemy ze spłatą kredytu, a Bank rzeczywiście pozyskał franki szwajcarskie na poczet finansowania kredytu powodów (treść umowy była zgodna z dobrymi obyczajami, w szczególności w zakresie przyjęcia przez pozwanego ryzyka kursowego oraz kosztów spreadu),

- poprzez zbagatelizowanie dowodu z zeznań świadka D. S., pracownika pozwanego (który z racji piastowanej funkcji zajmował się tematyką kredytów hipotecznych walutowych i waloryzowanych kursami walut obcych), a w konsekwencji - brak nadania okolicznościom z nich wynikającym należytej wagi, podczas gdy zeznania te pozwoliły ocenić, że powodowie - jak wszyscy kredytobiorcy - zostali przez pracowników pozwanego poinformowani o warunkach kredytu, w tym o ryzyku kursowym, a także, że sporne klauzule zostały indywidualnie uzgodnione, jak również nie kształtowały praw i obowiązków powodów sprzecznie z dobrymi obyczajami (w szczególności z uwagi na sposób obliczania kursów walut obcych przez pozwanego Bank i brak możliwości dowolnego ustalania kursów przez Bank) oraz brak było rażącego naruszenia interesu powodów,

- poprzez zbagatelizowanie dowodu z dokumentu „Oświadczenie dla kredytów i pożyczek” i wniosku kredytowego, a w konsekwencji - brak nadania okolicznościom z nich wynikającym należytej wagi, podczas gdy z dokumentów tych bezsprzecznie wynika, że Bank kompleksowo wypełnił obowiązek informacyjny względem powodów, że powodowie posiadali pełną świadomość

w zakresie ryzyka kursowego i ryzyka zmiennej stopy procentowej oraz że zmiana wysokości kursu (...) bądź stopy procentowej wpłynie zarówno na wysokość ich rat, jak i wartość całego zobowiązania,

- poprzez pominięcie dowodów i argumentów, z których wynika, że sporne klauzule zostały indywidualnie uzgodnione, jak również, że Bank nie ma możliwości arbitralnego, czy jednostronnego ustalania kursów, a zasady wyznaczania kursu stosowne przez Bank odpowiadają utrwalonej i powszechnej praktyce bankowej, co jest aktualne obecnie, jak i w dacie zawarcia umowy,

- poprzez bezpodstawne przyjęcie, że pozwany nie udowodnił, aby sporne postanowienia umowne były indywidualnie negocjowane z powodami, mimo, że zacytowane twierdzenie jest prima facie niezgodne z treścią dokumentów przedłożonych przez strony, a więc poprzez pominięcie chociażby takich faktów, jak te, że:

- powodom - jak wszystkim kredytobiorcom sprawdzono tzw. zdolność kredytową do zaciągnięcia kredytu Złotowego, którą także wykazywał, możliwe było zatem zawarcie umowy kredytu Złotowego bez spornych postanowień,

- powodowie we wniosku kredytowym zaznaczyli walutę (...), a także zaproponowali 15. dzień każdego miesiąca jako dzień przeliczenia wysokości raty z (...) na PLN, a ta propozycja została uwzględniona w § 1 ust. 15 umowy,

- strony indywidualnie uzgodniły treść Harmonogramu spłat, stanowiącego załącznik do umowy, w którym wskazana była wysokość kwoty kredytu wyrażona w walucie (...) rzeczywisty wpływ powodów wyrażał się w szczególności w wyborze dnia uruchomienia kredytu,

- strony indywidualnie uzgodniły sposób zabezpieczenia kredytu w postaci ubezpieczenia niskiego wkładu własnego, o czym świadczy odrębne wpisanie tego rodzaju zabezpieczenia we wniosku kredytowym,

- bezpodstawne przyjęcie, że postanowienia umowy nie podlegały negocjacom, podczas gdy ze zgromadzonego materiału dowodowego - w tym zeznań samego świadka - wyprowadzić należy wniosek przeciwny do wywiezionego ostatecznie przez Sąd I instancji, tzn., że postanowienia umowy podlegały negocjacom, a powodowie skorzystali z takiej możliwości w zaoferowanym przez siebie zakresie, w związku z czym nie ulega wątpliwości, że pozwany przewidywał taką możliwość i podjęcie negocjacji zależało od woli kredytobiorców,

- bezpodstawne przyjęcie, że pozwany nie określił „wkładu wymaganego”, podczas gdy w Rozdziale III § 6 Regulaminu wskazane jest wprost, że maksymalna wysokość udzielonego kredytu wynosi 80% wartości nieruchomości mającej stanowić docelowe zabezpieczenie,

((...)) art. 328 § 2 k.p.c. poprzez brak odniesienia się w uzasadnieniu wyroku do szeregu dowodów dołączonych do odpowiedzi na pozew,

w szczególności wymienionych powyżej w pkt. (ii), bez konkretnego uzasadnienia i wyjaśnienia przyczyn, dla których w ocenie Sądu I instancji argumenty wynikające z tych dowodów nie zostały wzięte pod uwagę przy orzekaniu (winny być pomięte) w sytuacji, gdy Sąd dopuścił dowody z ww. dokumentów,

(iv) art. 316 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i w konsekwencji nie wzięcie pod rozwagę, przy orzekaniu o skutkach rzekomej abuzywności, treści art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu z dnia orzekania, podczas gdy przy rozstrzygnięciu o możliwości zapelnienia ewentualnej luki powstałej po stwierdzeniu rzekomej abuzywności można zastosować art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu aktualnym na dzień orzekania w przedmiocie rzekomej abuzywności do wszystkich rat, a co najmniej w odniesieniu do rat spłaconych po 24 stycznia 2009 r. (wejście w życie nowelizacji Kodeksu cywilnego przewidującej wpisanie przeliczeń w oparciu o kurs średni NBP do art. 358 § 2 k.c.),

(v) art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez pominięcie wniosku pozwanego o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na okoliczności wskazane w piśmie z 30 marca 2020 r., podczas gdy dopuszczenie dowodu w takim kształcie zmierzało do udowodnienia okoliczności mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie pod kątem oceny skutków ewentualnego stwierdzenia nieważności umowy,

(vi) art. 235² § 2 k.p.c. w zw. z 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez pominięcie bez wydania w tym zakresie postanowienia wniosku pozwanego o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na okoliczności wskazane w piśmie z 15 lipca 2019 r., podczas gdy dopuszczenie dowodu w takim kształcie zmierzało do udowodnienia okoliczności mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie pod kątem ustalenia zasad rozliczeń stron (istnienia możliwości zastosowania przepisu dyspozytywnego - art. 358 § 2 k.c. w miejsce wyeliminowanych klauzul przeliczeniowych),

2. naruszenia przepisów prawa materialnego, tj.:

(i) art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i w konsekwencji bezpodstawne przyjęcie, że sporne klauzule nie były negocjowane, podczas gdy powodowie mieli rzeczywisty wpływ - w rozumieniu art. 385¹ § 3 k.c. - na te postanowienia, a jednocześnie nie wykazali w żaden sposób, że sporne klauzule nie były z nimi uzgadniane w sytuacji, gdy ciężar dowodu w tym zakresie, z racji przedłożenia przez pozwanego szeregu dowodów na okoliczność przeciwną, spoczywał na kredytobiorcach,

(ii) art. 385¹ § 1 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i w konsekwencji bezpodstawne przyjęcie, że klauzula dotycząca ubezpieczenia niskiego wkładu własnego była sprzeczna z dobrymi obyczajami, rażąco naruszyła interes powodów, podczas gdy z zebranego materiału dowodowego wynika okoliczność przeciwna,

((...)) art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 385² k.c. w zw. z art. 4 ust. 1 Dyrektywy 93/13/EWG oraz art. 56 k.c. i art. 65 ust. 1 i 2 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że postanowienia umowy zawierające odniesienie do tabeli kursowej Banku stanowią niedozwolone postanowienia umowne

w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., podczas gdy w niniejszej sprawie nie ma podstaw do uznania, że kwestionowane postanowienia były sprzeczne z dobrymi obyczajami, rażąco naruszyły interes powodów, a Sąd dokonał takiego ustalenia wyłącznie w oparciu o to, że - zdaniem Sądu - od momentu zawarcia umowy istniało ryzyko, że Bank będzie nadużywał prawa do ustalania kursu w tabeli kursowej i będzie ustalał ten kurs całkowicie w oderwaniu od realiów rynkowych, co w konsekwencji przekładało się na zaistnienie rzekomej nierównowagi stron,

(iv) art. 385¹ § 2 k.c. oraz art. 358 § 2 k.c., art. 65 § 1 i 2 k.c.,

art. 354 k.c. i art. 353¹ k.c. poprzez ich błędne zastosowanie i przyjęcie, że na skutek ustalenia bezskuteczności postanowień zawierających odniesienie do tabeli kursowej Banku, z umowy wyeliminowany zostaje mechanizm waloryzacji kursem waluty obcej, podczas gdy z materiału dowodowego jednoznacznie wynika, że zgodnym celem i zamiarem stron było zawarcie umowy kredytu waloryzowanego kursem (...), co oznacza, że pominięcie waloryzacji przy rozstrzygnięciu niniejszej sprawy jest sprzeczne z treścią umowy oraz wolą stron, nadto pozostaje sprzeczne z samym rozstrzygnięciem,

(v) art. 56 k.c. w zw. z art. 4 i art. 5 ust. 2 ustawy z 29 lipca 2011 r.

o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (dalej jako: „ustawa antyspreadowa”) poprzez ich niezastosowanie i w konsekwencji pominięcie, że ustawodawca w ustawie antyspreadowej określił szczególne sankcje związane z brakiem jednoznacznego wskazania sposobu ustalania kursów walut w umowie, a powodowie mieli od 1 lipca 2009 r. możliwość spłaty pożyczki bezpośrednio w walucie obcej, czyli bez konieczności stosowania tabel kursowych Banku, z którego to uprawnienia powodowie do tej pory nie skorzystali,

(vi) art. 56 k.c. w zw. z art. 354 k.c. i art. 65 § 1 i 2 k.c. poprzez ich

błędne zastosowanie i w konsekwencji zanegowanie możliwości wykonania zobowiązania w sposób odpowiadający istniejącym zwyczajom, utrwalonej praktyce i zgodnie z wolą stron wyrażoną przy wnioskowaniu o kredyt i przy zawarciu umowy, tj. przez zanegowanie możliwości stosowania kursu rynkowego waluty obcej (ewentualnie zwyczajowego, tj. kursu średniego NBP),

(vii) art. 369 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie i w konsekwencji przyjęcie, że powodowie są wierzycielami solidarnymi, podczas gdy rzekoma solidarność powodów nie wynika ani z ustawy, ani z czynności prawnej,

(viii) art. 405 k.c. oraz art. 410 § 1 i 2 k.c. poprzez przyjęcie, że świadczenia spełnione przez powodów tytułem rat spłaty kredytu stanowią w części świadczenie nienależne, podczas gdy w niniejszej sprawie powodowie nie sprostali spoczywającemu na nich ciężarowi dowodu i nie wykazali w przekonujący sposób, by postanowienia umowne odsyłające odnośnie przeliczeń kredytu do wewnętrznej tabeli kursów walut były niezgodne z dobrymi obyczajami i naruszały ich interesy w sposób rażący.

Mając to wszystko na uwadze pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie kosztów postępowania za obie instancje.

(apelacja pozwanego – k. 627 – 652 verte)

Ponadto każda ze stron wniosła o oddalenie apelacji przeciwnika oraz zwrot kosztów, które poniosła na tym etapie sporu.

(odpowiedzi na wzajemne apelacje – k. 665 – 679, 681 – 691)

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja strony pozwana okazała się nietrafna prawie w całości i jako taka podlegała oddaleniu na zasadzie art. 385 k.p.c., za wyjątkiem zarzutu dotyczącego solidarności wierzycieli, tj. powodów. W tym zakresie Sąd drugiej instancji zmienił także z apelacji strony pozwanej zaskarżony wyrok na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., eliminując solidarność wierzycieli. Natomiast odmiennie, apelacja powodów okazała się prawie w całości trafna, a podlegała oddaleniu jedynie co do części roszczenia odsetkowego i kwestii solidarności czynnej powodów.

Zaznaczyć przy tym należy, że Sąd Apelacyjny podziela pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uchwale z dnia 31 stycznia 2008 r. w sprawie III CZP 49/07 (OSNC 2008/6/55), że sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiąże go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. W związku z tym dla postępowania apelacyjnego znaczenie wiążące mają tylko takie uchybienia prawu procesowemu, które zostały przedstawione w apelacji i nie są wyłączone spod kontroli sądu odwoławczego na podstawie przepisu szczególnego.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutów obu apelacji w zakresie ustaleń faktycznych, albowiem obie skargi apelacyjnej powołują się na koronny przepis art. 233 § 1 k.p.c. W tym zakresie trzeba wstępnie przypomnieć, że w orzecznictwie powszechnie przyjmuje się, iż ramy swobodnej oceny dowodów muszą być określone wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego, regułami logicznego myślenia oraz pewnego poziomu świadomości prawnej, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy, jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wając ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego (uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 1980 r., II URN 175/79, OSNC 1980, Nr 10, poz. 200; uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 1999 r., II UKN 685/98, OSNAPiUS 2000, Nr 17, poz. 655; uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2000 r., III CKN 1049/99, LEX nr 51627; uzasadnienie wyroków Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2000 r., IV CKN 1097/00, LEX nr 52624; z dnia 29 września 2000 r., V CKN 94/00, LEX nr 52589; z dnia 15 listopada 2000 r., IV CKN 1383/00, LEX nr 52544; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2001 r., II UKN 423/00, OSNP 2003, Nr 5, poz. 137; uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2002 r., IV CKN 859/00, LEX nr 53923; uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2002 r., IV CKN 1050/00, LEX nr 55499; uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2002 r., II CKN 817/00, LEX nr 56906; uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2002

r., IV CKN 1316/00, LEX nr 80273). Skuteczne przedstawienie zarzutu naruszenia przez sąd art. 233 k.p.c. wymaga wykazania, że sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania, lub doświadczenia życiowego, to bowiem jedynie może być przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonania swobodnej oceny dowodów. Nie jest natomiast wystarczające przekonanie strony o innej niż przyjął wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i ich odmiennej ocenie niż ocena sądu (orzeczenia Sądu Najwyższego: z dnia 5 sierpnia 1999 r., II UKN 76/99, publ. OSNAPiUS 2000, Nr 19, poz. 732; z dnia 10 kwietnia 2000 r., V CKN 17/2000, publ. OSNC 2000, Nr 10, poz. 189; z dnia 10 stycznia 2002 r., II CKN 572/99, publ. Lex nr 53136; z dnia 27 września 2002 r., II CKN 817/00, publ. Lex nr 56096).

Tymczasem w obu apelacjach przepis art. 233 § 1 k.p.c. został potraktowany, jako narzędzie w istocie nie kwestionowania ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji, a ocen prawnych tego Sądu.

Tak został zbudowany zarzut w apelacji powodów naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 k.p.c. oraz art. 227 k.p.c. poprzez wybiórczą ocenę materiału dowodowego i brak wszechstronnej jego analizy przejawiający się: a) uznaniem, że sporne klauzule waloryzacyjne (mechanizm indeksacji) znajdujące się w umowie kredytu nie określają głównych świadczeń stron, podczas gdy określają one główne świadczenia stron, albowiem mają bezpośredni wpływ na wysokość kredytu postawionego do dyspozycji kredytobiorcy oraz na wysokość wszystkich rat kapitałowo-odsetkowych oraz pośrednio inkorporują do umowy kredytu ryzyko kursowe – przy czym nie zostały one sformułowane w sposób jednoznaczny, b) ustaleniem, że umowa kredytu może istnieć nadal, mimo wyeliminowania z niej kwestionowanych klauzul abuzywnych, podczas gdy po wyeliminowaniu spornych zapisów (klauzul waloryzacyjnych), nie da się utrzymać umowy w mocy, ponieważ zawiera wówczas niezrozumiałe zapisy i brak jest możliwości jej wykonania, a nadto dochodzi do zmiany charakteru umowy.

Natomiast w skardze strony pozwanej znajdują się tego typu sformułowania, jak brak nadania okolicznościom z nich wynikającym należytej wagi, a z których to materiałów bezwzględnie wynika, że Bank nie mógł ustalać i nie ustalał kursów walut w sposób dowolny, a kursy stosowane przez pozwanego nie tylko pozostają w ścisłej korelacji do kursów ustalanych przez Narodowy Bank Polski, ale przede wszystkim nie odbiegają w istotny sposób od innych kursów dostępnych na rynku, co w konsekwencji przekłada się na brak możliwości przyjęcia, że umowa w tym zakresie rażąco narusza interesy kredytobiorcy, czy też równowagę kontraktową stron; czy poprzez zbagatelizowanie istotnych i niekwestionowanych dowodów z dokumentów, w szczególności opracowania UOKiK pt. Raport dotyczący spreadów, a w konsekwencji – brak nadania okolicznościom z nich wynikającym należytej wagi, a z których to materiałów bezwzględnie wynika, że poprzez wprowadzenie spornych klauzul interes powodów nie został w ogóle naruszony, a z całą pewnością nie został uszkodzony w sposób rażący, czego probierzem jest okoliczność, że kredytobiorcy posiadający umowy bez kwestionowanych klauzul statystycznie mają większe problemy ze spłatą kredytu, a Bank rzeczywiście pozyskał franki szwajcarskie na poczet finansowania kredytu powodów (treść umowy była zgodna z dobrymi obyczajami, w szczególności w zakresie przyjęcia przez pozwanego ryzyka kursowego oraz kosztów spreadu).

Zwalnia to Tutejszy Sąd od szczegółowej analizy poszczególnych zarzutów zbudowanych formalnie z powołaniem się na art. 233 § k.p.c., gdyż ich wadliwa budowa czyni to bezprzedmiotowym. Podobnie należy odnieść się do przywołanych art. 227 k.p.c. i art. 217 k.p.c. Konieczne jest jedynie podkreślenie, że zasadnicze okoliczności faktyczne sprawy w istocie wynikają z treści samej umowy oraz przesłuchania powodów na okoliczności ustaleń w zakresie indywidualnego negocjowania kontraktów i należytego poinformowania konsumentów o skutkach zawarcia spornych umów. Skarżący nie dostrzega, że Sąd a quo poczynił ustalenia, o jakich mowa w apelacji – w ujęciu, że ich nie poczyniono, jednakże okoliczność, że powodowie dobrowolnie złożyli i podpisali wnioski o kredyty, że sami zdecydowali się na kredyt waloryzowany kursem (...), nie może być utożsamiana z faktem indywidualnego negocjowania warunków umowy kredytu hipotecznego. Na tę okoliczność pozwany bank nie przedstawił żadnych dowodów. Podobnie należy odnieść się do naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. przez zaniechanie wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego, jak również dokonanie sprzecznej z zasadami logiki i doświadczenia oceny dowodów, w tym oświadczeń zawartych w umowach kredytowych, z których wynikają istotne dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności, to jest faktu zrozumienia i akceptacji przez kredytobiorców zasad przeliczania należności według kursów publikowanych

w tabelach kursowych. Okoliczność zrozumienia tych elementów umowy znów nie była sporna, ale nie można jej utożsamiać z należywym poinformowaniem powodów, jako konsumentów przez pozwany bank.

Dla wyznaczenia miernika należytej staranności po stronie pozwanego w tym zakresie zasadnicze znaczenie odgrywa moment zawarcia danej umowy, z uwzględnieniem ogółu okoliczności, które mogły być znane przedsiębiorcy w owym momencie i mogły mieć wpływ na późniejsze jej wykonanie. Powodowie nie prowadzili żadnych negocjacji poprzedzających zawarcie przygotowanej tylko dla nich umowy kredytu z bankiem. Złożyli jedynie wniosek kredytowy i nie zostali dostatecznie uprzedzeni o tym, że mimo wieloletniej, starannej i terminowej spłaty rat kredytu, ich zaległości będą jedynie rosnąć. Prawdą jest, że powodowie zawierając umowę oświadczyli, że są świadomi ryzyka kursowego, związanego ze zmianą kursu waluty indeksacyjnej w stosunku do złotego, w całym okresie kredytowania i akceptują to ryzyko, ale in casu, była to czysta formalność. Powodowie nie zostali należy poinformowani o możliwości wzrostu lub spadku wartości waluty obcej, oraz o potencjalnych konsekwencjach ekonomicznych dla ich zobowiązań. Konieczne jest w tym miejscu zwrócenie uwagi na czas, kiedy doszło do zawarcia umowy kredytowej. Umowa została zawarta 10 października 2008 r., niecały miesiąc po wybuchu kryzysu finansowego, w tym kredytów hipotecznych w USA, a następnie na całym świecie. 15 września 2008 r. L. B. (...) ogłosił upadłość, co wywołało panikę na giełdach papierów wartościowych i zapoczątkowało kryzys światowy. W ocenie Sądu drugiej instancji w tym okresie pracownicy strony pozwanej mieli już wiedzę i świadomość niebezpieczeństwa finansowego i powinni je uświadomić powodom. Strona pozwana nawet takiej tezy nie przedstawiła.

Na koniec należy powiedzieć, że zarzucany brak wykorzystania przez Sąd pierwszej instancji ekspertyz, raportów itp. dowodów, znajdujących się w aktach sprawy, o tyle jest bezprzedmiotowy, że Sąd przeprowadził dowód z opinii biegłego sądowego, który uwzględniał te elementy stanu faktycznego i dostarczył wiadomości specjalnych. Zostały w tym zakresie poczynione stosowne ustalenia faktyczne, jednakże nie pozwoliło to na stworzenia takiego mechanizmu zastępującego abuzywne klauzule umowne, aby było dopuszczalne utrzymanie ważności całej umowy. Zatem także w tym zakresie zarzuty apelacji są nietrafne.

Nietrafny jest zarzut naruszenia art. 316 k.p.c., który nakazuje sądowi przy wydawaniu wyroku branie pod uwagę stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy (zasada aktualności orzeczenia). Uszło uwadze skarżącej strony pozwanej, że normę indywidualno – konkretną prawa materialnego sąd stosuje według stanu z chwili zdarzenia prawnego rodzącego skutki prawne. Oceny bowiem zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy. Chwila ta jest również miarodajna dla oceny, czy określone postanowienie rażąco narusza interesy konsumenta (zob. uchwała Składu Sędziów SN z 20.06.2018r., III CZP 29/17, L.). Należy to także odnieść do kwestii poszukiwania mechanizmów wypełniających lukę po usunięciu klauzul uznanych za abuzywne.

Nie doszło także do zarzucanego apelacją strony pozwanej naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. (prawidłowo powinno być art. 327¹ § 1 k.p.c.) poprzez brak odniesienia się w uzasadnieniu wyroku do szeregu dowodów dołączonych do odpowiedzi na pozew, bez konkretnego uzasadnienia i wyjaśnienia przyczyn, dla których w ocenie Sądu I instancji argumenty wynikające z tych dowodów nie zostały wzięte pod uwagę przy orzekaniu (winny być pomięte) w sytuacji, gdy Sąd dopuścił dowody z ww. dokumentów. Ramy swobodnej oceny dowodów są zakreślone wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego, regułami logicznego myślenia oraz pewnym poziomem świadomości prawnej, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy, jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i ważąc ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego. Poprawność rozumowania sądu powinna być możliwa do skontrolowania, z czym wiąże się obowiązek prawidłowego uzasadniania orzeczeń (por. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 1 lutego 2018 r., III AUa 1428/17, LEX nr 2956869). Zgodnie z obecnie obowiązującym art. 327¹ § 1 k.p.c. uzasadnienie wyroku powinno zawierać: wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, obejmującej ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Tym samym niedopuszczalne jest konstruowanie uzasadnienia wyroku w sposób, który negatywnie wpływałby na jego czytelność i zrozumiałość.

Jednakże przedmiotowy wyrok został uzasadniony w sposób prawidłowy, spełniający przywołane powyżej warunki, a w szczególności poddaje się on w pełni kontroli instancyjnej Sądu Apelacyjnego. Na pewno jego sposób uzasadnienia pozostaje bez wpływu na treść rozstrzygnięcia.

Reasumując, stan faktyczny ustalony przez Sąd pierwszej instancji jest prawidłowy.

Przechodząc do kwestii zastosowanego prawa materialnego, Sąd ad quem podziela w całości rozważania Sądu Okręgowego o stwierdzonej abuzywności postanowień przedmiotowej umowy, przy czym trzeba wstępnie uznać, że sama umowa jest zgodna z art. 69 ust. 1 Prawa bankowego. Strony ustaliły wszystkie istotne elementy umowy kredytu przewidziane w tym przepisie,

a umowy zostały wykonane w pierwszej kolejności przez Bank poprzez zrealizowanie dyspozycji przekazania środków zgodnie z celem kredytowania,

a następnie były realizowane przez powodów poprzez spłatę rat kredytów. W tej sytuacji nie mamy zatem do czynienia z nieważnością bezwzględną umowy

z uwagi na zamieszczenie w niej postanowień dotyczących przeliczenia waluty kredytu i to zarówno z powodu sprzeczności z przepisami prawa (art. 58

§ 1 k.c.), jak i z powodu sprzeczności z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.), co znajduje oparcie w ugruntowanym orzecznictwie (zob. wyrok SN z 14.07.2017 r., II CSK 803/16, L.; wyrok SA we Wrocławiu z 19.07.2017 r., I ACa 780/17, L.; wyrok SA we Wrocławiu z dnia 07.09.2018 r., I ACa 666/18, L.).

Powodowie zasadnie natomiast zakwestionowali zawarte w umowie klauzule indeksacyjne, zarzucając im, że kształtują one prawa i obowiązki kredytobiorcy w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, bowiem powód zastrzegł sobie prawo do jednostronnego regulowania wysokości rat kredytu waloryzowanego kursem franka szwajcarskiego poprzez wyznaczanie w tabeli kursowej kursu sprzedaży franka szwajcarskiego, nie wskazując w umowie kryteriów czy przesłanek ustalania kursu. Tym samym pozwany bank miał pełną kontrolę nad wysokością rat spłacanych przez powodów i ustalanie różnicy pomiędzy ceną kupna i sprzedaży (tzw. spread walutowy), która stanowił jego zysk. Nie było również sporne, że powodowie mają status konsumenta, a fakt indywidualnego uzgodnienia kwestionowanych przez powodów postanowień umownych dotyczących indeksacji kwoty kredytu nie został skutecznie przez pozwany bank wykazany. Zdaniem Sądu ad quem zakwestionowane przez powodów postanowienia umowy kredytu wyczerpują dyspozycję art. 385¹ §1 k.c. Mają one charakter nieprecyzyjny, niejasny oraz przewidują uprawnienia do kształtowania treści stosunku tylko dla jednej, mocniejszej strony. W tych klauzulach brak jest oparcia zasad ustalania kursów na obiektywnych i przejrzystych kryteriach. Stosowanie mechanizmu przeliczania najpierw kwoty wypłaconych środków według kursu kupna walut, a następnie przeliczanie wysokości zobowiązania według kursu sprzedaży walut, przyznawało stronie pozwanej uprawnienie do ewentualnego uzyskania dodatkowego wynagrodzenia, którego oszacowanie dla konsumenta nie było możliwe. Na konsumenta, poza ryzykiem kursowym, na które godził się, zawierając umowę kredytu waloryzowanego do waluty obcej, zostało przerzucone ryzyko dowolnego kształtowania kursów wymiany przez kredytodawcę. Tym samym strona pozwana – będąca profesjonalistą i silniejszą stroną stosunku prawnego, kształtując treść umowy, wykorzystwała swoją uprzywilejowaną pozycję. Od momentu zawarcia przedmiotowej umowy nie było obiektywnego mechanizmu, który pozwoliłby ustalić świadczenie kredytobiorców – powodów w sposób niezależny od decyzji Banku. Określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron. Uwzględniając wskazania wypływające z orzecznictwa Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. wyroki z 30.04.2014 r., C-26/13 i z 20.09.2017 r., C-186/16), trzeba przyjąć, że uznanie postanowień tego rodzaju za jednoznaczne wymaga, aby umowa określała w sposób zrozumiały dla konsumenta zasady ustalania przez bank kursów walutowych. Bez znaczenia dla oceny spornej klauzuli pozostaje to w jaki sposób pozwany Bank korzystał z przysługujących mu uprawnień do kształtowania kursów, w tym czy były one ustalane na poziomie rynkowym. Chodzi o samą zasadę, a nie jej praktyczną realizację.

Zakwestionowane przez powodów postanowienia umowne z całą pewnością (wbrew pogładowi strony powodowej) nie dotyczą świadczeń głównych i dlatego możliwa była ocena ich ewentualnego abuzywnego charakteru.

Tym samym niezasadny jest zarzut apelacji strony pozwanej naruszenia art. 385¹ § 1 k.c., art. 385² k.c. oraz art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z postanowieniami dotyczącymi waloryzacji kredytu złotówkowego indeksowanego kursem (...), oraz § 3 ust.3 umowy kredytu rodzącego obowiązek uiszczania przez powodów składek ubezpieczenia niskiego wkładu własnego, poprzez dokonanie dowolnej i nieuprawnionej wykładni tych postanowień, prowadzącej do rezultatów sprzecznych z ich obiektywnym brzmieniem oraz intencjami stron, tj. że powód miał jednostronną i niezależną od żadnego obiektywnego kryterium możliwość zmiennego w czasie wykonywania umowy. Uzasadnienie tego zarzutu skargi apelacyjnej jest jedynie powieleniem stanowiska strony pozwanej zajmowanego w toku postępowania przed Sądem a quo. Nie dostarcza żadnych nowych argumentów.

Konsekwencją powyższej oceny jest wyeliminowanie klauzul abuzywnych z kontraktu łączącego strony ex lege, połączone z przewidzianą w art. 358¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie. Powyższe stwierdzenia pozwalają przejść do zagadnienia związanego z tym, czy umowa kredytowa pozbawiona indeksacji jest umową, która może dalej skutecznie funkcjonować w obrocie. Sąd Okręgowy udzielił na to pytanie odpowiedzi twierdzącej, której tutejszy Sąd nie podziela.

W tym zakresie konieczne jest odwołanie się, jak zrobiono to w apelacji powodów, do stanowiska zaprezentowanego w treści wyroku (...) z dnia 3 października 2019 r. w sprawie C-260/18 (K. D. i J. D. przeciwko (...) Bank (...), prowadzącej działalność w Polsce w formie oddziału pod nazwą (...) Bank (...) Oddział w Polsce, dawniej (...) Bank (...) SA), oraz w wyroku (...) z dnia 14 marca 2019 r. w sprawie C-118/17 (D.). Wnioski wypływające z wyroku w sprawie małż. D. mają bezpośrednie zastosowanie w przedmiotowym stanie faktycznym, gdyż postępowanie przed (...) także dotyczyło kredytu udzielonego w złotówce, waloryzowanego kursem waluty obcej, który to kurs był wyznaczany dowolnie przez kredytodawcę, a więc stan faktyczny był w swej istocie tożsamy.

Trybunał wydał orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczącym wykładni art. 1 ust. 2, art. 4, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29) w przedmiocie utrzymywanego nieuczciwego charakteru warunków umowy dotyczących mechanizmu indeksacji stosowanego w umowie kredytu hipotecznego indeksowanego do waluty obcej. Dla udzielenia odpowiedzi na postawione pytania przywołał treść obowiązującej dyrektywy.

Motyw trzynasty dyrektywy 93/13 stanowi: „Zakłada się, iż obowiązujące w państwach członkowskich przepisy ustawowe i wykonawcze, które bezpośrednio lub pośrednio ustalają warunki umów konsumenckich, nie zawierają nieuczciwych warunków; w związku z tym nie wydaje się konieczne rozpatrywanie warunków umowy, które są zgodne z obowiązującymi przepisami ustawowymi lub wykonawczymi oraz zgodne z zasadami lub postanowieniami konwencji międzynarodowych, których stronami są państwa członkowskie lub Wspólnota; użyte w art. 1 ust. 2 sformułowanie »obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze« obejmuje również zasady, które zgodnie z prawem będą stosowane między umawiającymi się stronami z zastrzeżeniem, że nie dokonano żadnych innych uzgodnień.”

Artykuł 1 ust. 2 owej dyrektywy przewiduje: „Warunki umowy odzwierciedlające obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze oraz postanowienia lub zasady konwencji międzynarodowych, których stroną są państwa członkowskie lub Wspólnota, zwłaszcza w dziedzinie transportu, nie będą podlegały przepisom niniejszej dyrektywy.” Artykuł 4 wspomnianej dyrektywy stanowi: „1. Nie naruszając przepisów art. 7, nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy i z odniesieniem, w momencie zawarcia umowy, do wszelkich okoliczności związanych z zawarciem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna. 2. Ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem.” Zgodnie z brzmieniem art. 6 ust. 1 dyrektywy

93/13: „Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków.” Artykuł 7 ust. 1 tej dyrektywy brzmi następująco: „Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu [dalszemu] stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami.”

Ostatecznie (...) ocenił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż nie stoi on na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął, zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może nadal obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, że ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy. Dalej, art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że z jednej strony skutki dla sytuacji konsumenta wynikające z unieważnienia umowy w całości, takie jak te, o których mowa w wyroku z dnia 30 kwietnia 2014 r., K. i K. R. (C-26/13, EU:C:2014:282), należy oceniać w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w chwili zaistnienia sporu, a z drugiej strony, do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie. Ponadto art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie wypełnieniu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, że skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, w przypadku, gdy strony umowy wyrażą na to zgodę.

I na koniec, art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie utrzymywaniu w umowie nieuczciwych warunków, jeżeli ich usunięcie prowadziłoby do unieważnienia tej umowy, a sąd stoi na stanowisku, że takie unieważnienie wywołałoby niekorzystne skutki dla konsumenta, gdyby ten nie wyraził zgody na takie utrzymanie w mocy.

Reasumując, Trybunał Sprawiedliwości UE potwierdził dotychczasową linię orzecniczą, że uzupełnienie umowy o postanowienia wywodzone z ogólnych reguł prawa cywilnego, jest niedopuszczalne. L. powstała w umowie wskutek eliminacji nieuczciwych postanowień umownych, może być uzupełniona jedynie, tylko i wyłącznie, gdy zostaną kumulatywnie spełnione wszystkie warunki:

- a. brak uzupełnienia umowy prowadziłby do upadku całej umowy;
- b. upadek umowy byłby niekorzystny dla konsumenta, co czyniłoby mechanizm ochronny przewidziany dyrektywą iluzoryczny;
- c. istnieją przepisy dyspozytywne, które określają, jaki sposób ustawodawca uznał za modelowe ukształtowanie praw i obowiązków stron danego typu stosunku prawnego, a uregulowanie takie korzysta z domniemania uczciwości.

Nie można zatem w tym kontekście zaaprobować oceny Sądu a quo, że in casu przedmiotowa umowa kredytowa pozbawiona indeksacji jest umową, która może dalej skutecznie funkcjonować w obrocie. Jej wyeliminowanie powoduje, że umowa staje się sprzeczna z naturą stosunku zobowiązaniowego zawartego przez strony. Taki stosunek prawny musi zostać uznany za nieważny z racji sprzeczności z ustawą, polegającą na naruszeniu granic swobody umów (art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c.). Nie ulega wątpliwości, że właściwość (natura) stosunku prawnego jest samoistnym czynnikiem delimitującym swobodę umów. Chodzi w nim o główne cechy charakterystyczne zobowiązaniowego stosunku prawnego jako pewnego modelu relacji między podmiotami, i to cechy określone przepisami prawa, ale też ukształtowanymi na rynku zwyczajami. Przy określaniu takich cech charakterystycznych dla umowy kredytu, należy mieć na uwadze nie tylko treść art. 69 Prawa bankowego, ale też treść art. 2 powyższej ustawy, zgodnie z którym, bank jest osobą prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustaw, działającą na podstawie zezwoleń

uprawnających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym. Eliminacja z umowy postanowień niedozwolonych powinna być korzystna dla konsumenta, równocześnie wywierając skutek odstrasżający dla przedsiębiorcy. Jednakże pamiętać należy, że zadaniem przepisów chroniących konsumenta jest przywrócenie równowagi kontraktowej stron, nie zaś nadmierne i nieusprawiedliwione uprzywilejowanie konkretnego konsumenta wobec przedsiębiorcy, czy też innych konsumentów zawierających podobne umowy. Stosowanie regulacji wynikających z dyrektywy 93/13 nie może również zachwiać konkurencją na rynku, zmuszając część przedsiębiorców do wykonywania umów na zasadach tak znacząco odbiegających od tych, jakie analogiczne umowy wykonują inni przedsiębiorcy – nawet jeśli jest konsekwencją zastosowania w umowie niedozwolonych postanowień (zob. wyrok SA w Białymstoku z 14.12.2017 r., I ACa 447/17, wyrok SA w Katowicach z 19.01.2018r, I ACa 632/17, opubl portale OSA).

Zgodnie z art. 58 § 3 k.c., jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, że bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana. Mając na względzie poszanowanie woli stron umowy, jak również niemożność przyjęcia takich skutków wprowadzenia do umowy niedozwolonych postanowień, które byłyby niekorzystne dla konsumenta, przyjął, że w przedmiotowej sprawie bez dotkniętych nieważnością postanowień umowa nie zostałaby zawarta. Dlatego też należało przyjąć, że umowa kredytu zawarta między stronami jest w całości nieważna. Podkreślenia wymaga przy tym, że nie ma podstaw by uznać, że stwierdzenie nieważności całej umowy kredytu odbywa się ze szkodą dla powodów, naruszając ich interes ekonomiczny – zwłaszcza, że powodowie w pozwie oraz w toku dalszego postępowania wnieśli o zwrot nienależnych im świadczeń z uwagi na nieważność przedmiotowej umowy.

Ponadto nie istnieją przepisy dyspozytywne, które określają, jaki sposób ustawodawca uznał za modelowe ukształtowanie praw i obowiązków stron danego typu stosunku prawnego, przy czym uregulowanie takie korzysta z domniemania uczciwości. Wejście w życie Ustawy antyspreadowej w żaden sposób nie podważa abuzywności spornych klauzul i nieważności przedmiotowej umowy kredytu. Również zawarcie aneksu do umowy nie usunęłoby pierwotnej przyczyny uznania całej umowy za nieważną, tj. niedozwolonego charakteru zawartych w niej postanowień dotyczących waloryzacji kredytu. Przede wszystkim umożliwienie kredytobiorcy spłacania należności, od pewnego momentu wykonywania umowy, bezpośrednio we frankach szwajcarskich, nie usuwa źródła abuzywności jakim jest nierównomierne rozłożenie ryzyka.

Powyższej oceny nie zmienia stanowisko zajęte przez (...) w najnowszym wyroku z dnia 29 kwietnia 2021 r. w sprawie C-19/20. Orzeczenie to, w zakresie odnoszącym się do kwestii uznania umowy za nieważną, jedynie po raz kolejny podkreśla potrzebę takiego stosowania prawa krajowego, aby w maksymalny sposób ochronić konsumenta, jednocześnie bez stosowania automatyzmu w unieważnianiu umów kredytowych indeksowanych kursem franka szwajcarskiego. Zdaniem Sądu ad quem ten postulat został w pełni zrealizowany w tej sprawie.

Z tych powodów zbędne było także dopuszczanie dowodu z opinii biegłego sądowego dla potrzeb uzupełnienia powstałej luki po wyeliminowaniu klauzuli abuzywnej. Doświadczenie tutejszego Sądu, wynikające z tego rodzaju prób czynionych w innych sprawach, pozwala przyjąć, że nie jest możliwe ustalenie tzw. marży godziwej rozumianej, jako średnia rynkowa marża banków. Złudne jest jej wyliczenie w oparciu o średnie spready stosowane przez polskie banki w transakcjach z indywidualnymi kredytobiorcami w badanym okresie, podobnie jak ustalenie wysokości zadłużenia w oparciu o kurs średni NBP. Skarga apelacyjna pozwanego banku nie zawiera żadnych nowych argumentów, które podważałyby tę ocenę. Z tych wszystkich względów należało uznać przedmiotową umowę za nieważną z mocy prawa od początku, a zarzuty naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. oraz art. 358 § 1 i 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie za nietrafne. I oczywiście podzielić zarzuty apelacji powodów.

Z tych wszystkich względów należało uznać przedmiotową umowę za nieważną z mocy prawa od początku, a zarzuty naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. oraz art. 358 § 1 i 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie za nietrafne, a zgłoszony w apelacji wniosek/zarzut braku/ o dopuszczenie dowodu z uzupełniającej opinii biegłego sądowego ds. bankowości i finansów, za bezprzedmiotowy.

Skutkiem uznania spornej umowy za nieważną jest obowiązek zwrotu przez obie strony tego, co sobie wzajemnie świadczyły wobec odpadnięcia podstawy prawnej świadczenia (art. 410 k.c.). Poza sporem jest to, jakie kwoty kredytów zostały powodom udzielone i jakie kwoty zostały przez nich zapłacone pozwanemu bankowi. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie było zatem przeszkód do uwzględnienia powództwa w całości, jako odpowiadającego części spłaconego kredytu. Sąd ad quem podziela stanowisko wyrażone w uchwale SN III CZP 11/20 z dnia 16.02.2021 r. (OSNC 2021 nr 6, poz. 40), w której Sąd Najwyższy uznał teorię dwóch kondycji za prawidłowy sposób, w który sąd może rozstrzygnąć o roszczeniu „frankowicza” lub innej osoby pokrzywdzonej kredytem walutowym. W wypadku stwierdzenia nieważności umowy kredytowej frankowej lub innej walutowej roszczenia obu stron – kredytobiorcy (pokrzywdzonego konsumenta) oraz banku należy traktować oddzielnie, co oznacza, że kredytobiorca ma prawo domagać się od banku zwrotu spełnionych świadczeń, nawet jeśli nie spłacił kredytu. Nie jest bowiem istotne, ile kapitału kredytobiorca pożyczył od banku, ale ile mu oddał. Wzajemne świadczenia obu stron – kredytobiorcy oraz banku nie są automatycznie potrącane. Zatem bank może przedstawić swoje własne roszczenia, aby móc dochodzić zwrotu pożyczonego pokrzywdzonemu konsumentowi kapitału. W związku z tym pozwany kredytobiorca, chcąc doprowadzić do wzajemnych rozliczeń z bankiem, powinien wytoczyć powództwo wzajemne, ponieść zarzut potrącenia lub ewentualnie zarzut zatrzymania.

Z tej przyczyny podstawą uwzględnienia powództwa nie powinny być jakiegokolwiek wyliczenia dokonywane na podstawie opinii biegłego poprzez przeliczanie kursu (...) na walutę polską, ale fakt, że powodowie dokonali spłaty dochodzonej kwoty w wykonaniu nieważnej umowy kredytowej. Poza sporem musi być, że przedmiotowe kredyty zostały udzielone w wysokości przewyższającej należność powodów, a zatem strona pozwana ma wobec drugiej strony – konsumentów wierzycelność w takiej wysokości. Pozwany bank nie zgłosił w tym postępowaniu ani zarzutu zatrzymania, ani zarzutu potrącenia, wobec czego brak było przeszkód procesowych w uwzględnieniu powództwa w całości. Roszczenie powodów jest zatem zasadne do wysokości 483.104,84 zł, obejmującej również niezasadnie zapłacone przez powodów składki z tytułu ubezpieczenia niskiego wkładu własnego.

Nie można jednak zaakceptować w całości roszczenia odsetkowego powodów. Trafnie Sąd a quo uznał, że data doręczenia stronie pozwanej reklamacji z k. 48 akt, w której nie znajduje się żadne skonkretyzowane żądanie, a jedynie ogólne niezadowolenie z istniejącego stanu rzeczy, nie rodzi stanu opóźnienia pozwanego. Pierwszym wezwaniem do zapłaty konkretnej kwoty był wniosek o zawezwanie do próby ugodowej, ale tylko kwoty 122.87,50 zł. W tym zakresie zasadnie Sąd pierwszej instancji uznał, że strona pozwana pozostawała w opóźnieniu, w rozumieniu art. 481 § 1 k.c., od daty doręczenia tego wniosku. Stan wymagalności pozostałej kwoty powstał dopiero następnego dnia po odebraniu odpisu pozwu.

Zasadny jest także zarzut apelacji strony pozwanej naruszenia art. 369 i 370 k.c. poprzez zasądzenie dochodzonych roszczeń solidarnie, pomimo braku podstaw do stwierdzenia w niniejszej sprawie solidarności wierzycieli. Powodowie pozostają we wspólności majątkowej małżeńskiej, która jest współwłasnością łączną, niepodzielną. Solidarność może wynikać jedynie z ustawy lub z umowy, co nie ma miejsca w tej sprawie. Z tych względów orzeczono jak w pkt. I wyroku.

Zmiana rozstrzygnięcia co do istoty spowodowała również konieczność zmiany orzeczenia co do kosztów procesu za pierwszą instancję. Z uwagi na minimalny zakres oddalenia powództwa i tylko co do rozstrzygnięć ubocznych, należało nałożyć na pozwanego banku obowiązek zwrotu całości kosztów poniesionych przez powodów. Na zasądzoną kwotę złożyły się zatem: 1000 opłaty od pozwu, 1000 zł zaliczki na biegłego i 10.800 zł wynagrodzenia pełnomocnika powodów.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono także zgodnie z art. 98 k.p.c. Na przyznaną powodom kwotę 13.150 zł zaliczono: 1000 zł opłaty od apelacji, 8100 zł wynagrodzenie pełnomocnika powodów za apelację strony powodowej i 4050 zł wynagrodzenie pełnomocnika powodów za apelację strony pozwanej.